

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έβδομο τμήμα)

της 7ης Νοεμβρίου 2013*

«Προδικαστική παραπομπή — Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών — Απόσπαση εργαζομένων — Οδηγία 96/71/EK — Όρια κατώτατου μισθού — Κατ' αποκοπήν ποσά και εισφορά του εργοδότη σε πολυετές αποταμιευτικό πρόγραμμα υπέρ των μισθωτών υπαλλήλων του»

Στην υπόθεση C-522/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bundesarbeitsgericht (Γερμανία) με απόφαση της 18ης Απριλίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Νοεμβρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Tevfik Isbir

κατά

DB Services GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έβδομο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. L. da Cruz Vilaça, πρόεδρο τμήματος, Γ. Αρέστη και J.-C. Bonichot (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο T. Isbir, εκπροσωπούμενος από τον S. Hermann, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις K. Petersen και A. Wiedmann καθώς και από τον T. Henze,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Posch,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους B. Majczyna και M. Szpunar,
- η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Stege και A. Falk,
- η Νορβηγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον P. Wennerås,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους F. Bulst και J. Enegren,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, στοιχείο γ', της οδηγίας 96/71/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1997, L 18, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του T. Isbir, εργαζομένου στον βιομηχανικό καθαρισμό, και του εργοδότη του, δηλαδή της επιχειρήσεως DB Services GmbH (στο εξής: DB Services), η οποία ανήκει στον όμιλο Deutsche Bahn AG, με αντικείμενο τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον καθορισμό του κατώτατου μισθού του ενδιαφερομένου.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι παράγραφοι 1 και 8 του άρθρου 3 της οδηγίας 96/71, το οποίο φέρει τον τίτλο «Όροι εργασίας και απασχόλησης», ορίζουν τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε, ανεξάρτητα από το δίκαιο που διέπει τη σχέση εργασίας, οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, να εγγυώνται στους εργαζόμενους που είναι αποσπασμένοι στο έδαφός τους, τους όρους εργασίας και απασχόλησης σχετικά με τα θέματα που αναφέρονται κατωτέρω, οι οποίοι, στο κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου εκτελείται η εργασία, καθορίζονται από:

— νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις

ή/και

— συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις οι οποίες έχουν [κηρυχθεί γενικώς υποχρεωτικές] κατά την έννοια της παραγράφου 8, εφόσον αφορούν τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παράρτημα:

[...]

- γ) [όρια κατώτατου] μισθού, συμπεριλαμβανομένων των αποζημιώσεων υπερωριακής εργασίας· το παρόν σημείο δεν εφαρμόζεται στα συμπληρωματικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα·

[...]

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η έννοια των [όρια κατώτατου] μισθού που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', ορίζεται από τη νομοθεσία και/ή την εθνική πρακτική του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχει αποσπασθεί ο εργαζόμενος.

[...]

8. Ως συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις, οι οποίες έχουν [κηρυχθεί γενικώς υποχρεωτικές], νοούνται εκείνες που πρέπει να τηρούνται απ' όλες τις επιχειρήσεις τις ανήκουσες στον δεδομένο κλάδο ή επάγγελμα και υπάγονται στον γεωγραφικό χώρο εφαρμογής τους.

[...]»

Το γερμανικό δίκαιο

Ο AEntG 2007

- 4 Ο νόμος για τους όρους εργασίας που εφαρμόζονται υποχρεωτικώς στις διασυνοριακές παροχές υπηρεσιών (Gesetz über zwingende Arbeitsbedingungen bei grenzüberschreitenden Dienstleistungen – Arbeitnehmer-Entsendegesetz), ο οποίος δημοσιεύθηκε στις 25 Απριλίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2007 (στο εξής: AEntG 2007), μεταφέρει στη γερμανική έννομη τάξη την οδηγία 96/71 και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις της ρυθμίσεως του δικαίου της Ένωσης, όπως απορρέουν ιδίως από την οδηγία 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά (ΕΕ L 376, σ. 36).
- 5 Το άρθρο 1 του AEntG 2007 περιλαμβάνει διατάξεις για τις λεπτομέρειες της εφαρμογής των συλλογικών συμβάσεων στους αλλοδαπούς εργοδότες σε περίπτωση αποσπάσεως εργαζομένων στη Γερμανία.

Ο πέμπτος νόμος για τις παροχές κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα προς τους εργαζομένους

- 6 Ο πέμπτος νόμος για τις παροχές κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα προς τους εργαζομένους (Fünftes Vermögensbildungsgesetz), της 4ης Μαρτίου 1994, προβλέπει υποχρέωση του εργοδότη να καταβάλλει παροχές σε χρήμα με σκοπό τη δημιουργία κεφαλαίου για λογαριασμό του εργαζομένου.
- 7 Κατά τον εν λόγω νόμο, το κεφάλαιο μπορεί, παραδείγματος χάρη, να επενδυθεί μέσω αποταμιευτικού προγράμματος σε κινητές αξίες ή μερίδια συμμετοχής, καθώς και να καλύψει έξοδα του εργαζομένου τα οποία σχετίζονται είτε με την κατασκευή, την αγορά, τις επισκευές ή την επέκταση της κατοικίας του είτε με ασφάλιση ζωής, ανεξαρτήτως αν η καταβολή του ασφαρίσματος γίνεται εφάπαξ ή σε δόσεις. Στο πλαίσιο αυτό, ο οικείος εργαζόμενος μπορεί να ρευστοποιήσει τις σχετικές παροχές μόνο μετά το πέρας πολυετούς περιόδου η οποία ρυθμίζεται διαφορετικά ανάλογα με τη μορφή της επενδύσεως.
- 8 Οι παροχές που καταβάλλονται με σκοπό τη δημιουργία κεφαλαίου επιδοτούνται από το κράτος, τουλάχιστον για ορισμένες μορφές επενδύσεων.

Οι συλλογικές συμβάσεις

– Η ETV DB Services Nord

- 9 Η συλλογική σύμβαση για τις αμοιβές των εργαζομένων και των μαθητευομένων της DB Services Nord GmbH (Entgelttarifvertrag für die Arbeitnehmer und Auszubildenden der DB Services Nord GmbH), της 16ης Δεκεμβρίου 2004 (στο εξής: ETV DB Services Nord), περιλαμβάνει τους πίνακες αποδοχών των εργαζομένων της στον τομέα των υπηρεσιών που αφορούν τα κτίρια και το δίκτυο.

- 10 Η ETV DB Services Nord, η οποία επρόκειτο να καταργηθεί στις 30 Ιουνίου 2007, παρέμεινε σε ισχύ έως τις 31 Μαρτίου 2008.
- 11 Η ETV DB Services Nord προέβλεπε ωριαία αμοιβή ύψους 7,56 ευρώ για την ομάδα A3.
- 12 Τα συμβαλλόμενα μέρη είχαν συμφωνήσει ότι, από 1ης Απριλίου 2008, η ωριαία αμοιβή για την ως άνω ομάδα θα ανερχόταν σε 7,90 ευρώ.
- 13 Τα ίδια μέρη συμφώνησαν επίσης κατά τις διαπραγματεύσεις τους ότι, για την περίοδο από 1ης Ιουλίου 2007 έως 31 Μαρτίου 2008, οι μισθωτοί θα εισέπρατταν δύο κατ' αποκοπήν ποσά (στο εξής: εφάπαξ καταβολές Αυγούστου 2007 και Ιανουαρίου 2008), ήτοι:
- 600 ευρώ τα οποία θα καταβάλλονταν με τον μισθό του Αυγούστου του 2007, λόγω αύξησης της συμμετοχής στα κέρδη, και
 - 150 ευρώ τα οποία θα καταβάλλονταν με τον μισθό του Ιανουαρίου του 2008, εκτάκτως λόγω ευνοϊκής οικονομικής συγκυρίας.
- Η LohnTV Gebäudereinigung 2004
- 14 Η συλλογική σύμβαση για τις αποδοχές των εργαζομένων στον τομέα του βιομηχανικού καθαρισμού (Lohntarifvertrag für die gewerblichen Beschäftigten in der Gebäudereinigung), της 4ης Οκτωβρίου 2003 (στο εξής: LohnTV Gebäudereinigung 2004), κατέστη γενικώς υποχρεωτική από 1ης Απριλίου 2004.
- 15 Το άρθρο 2 της LohnTV Gebäudereinigung 2004 προέβλεπε ωριαία αμοιβή ύψους 7,87 ευρώ.
- 16 Η ισχύς της συγκεκριμένης συλλογικής συμβάσεως έληξε στις 29 Φεβρουαρίου 2008.
- Η TV Mindestlohn Gebäudereinigung
- 17 Η συλλογική σύμβαση για τους κατώτατους μισθούς των εργαζομένων του τομέα του βιομηχανικού καθαρισμού στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (Tarifvertrag zur Regelung der Mindestlöhne für gewerbliche Arbeitnehmer in der Gebäudereinigung im Gebiet der Bundesrepublik Deutschland), της 9ης Οκτωβρίου 2007 (στο εξής: TV Mindestlohn Gebäudereinigung), προέβλεπε ωρομίσθιο 8,15 ευρώ για τους μισθωτούς της κατηγορίας που αντιστοιχεί στην ομάδα A3.
- 18 Η ισχύς της TV Mindestlohn Gebäudereinigung επεκτάθηκε από 1ης Μαρτίου 2008.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 19 Ο T. Isbir ασκεί μισθωτή δραστηριότητα στον τομέα του βιομηχανικού καθαρισμού και εργάζεται στη Γερμανία για λογαριασμό της DB Services από 1ης Ιανουαρίου 2004.
- 20 Κατ' εφαρμογήν της ETV DB Services Nord, η ωριαία αμοιβή του ανερχόταν σε 7,56 ευρώ έως τις 31 Μαρτίου 2008 και σε 7,90 ευρώ από 1ης Απριλίου 2008.
- 21 Ζήτησε να εφαρμοστούν, από 1ης Ιουλίου 2007, στην περίπτωση του οι ευνοϊκότερες διατάξεις για τα ωρομίσθια των εργαζομένων στον βιομηχανικό καθαρισμό, ήτοι η LohnTV Gebäudereinigung 2004, έως τις 29 Φεβρουαρίου 2008, και στη συνέχεια η TV Mindestlohn Gebäudereinigung, από 1ης Μαρτίου 2008, οι οποίες κατέστησαν γενικώς υποχρεωτικές για όλους τους μισθωτούς και τους εργαζομένους του συγκεκριμένου τομέα, περιλαμβανομένων και εκείνων της DB Services.

- 22 Ο T. Isbir υποστήριξε ότι το ωρομίσθιό του θα έπρεπε να ανέρχεται αρχικώς σε 7,87 ευρώ και εν συνεχεία σε 8,15 ευρώ, αντί για 7,56 ευρώ και 7,90 ευρώ αντιστοίχως.
- 23 Μολονότι η DB Services δεν αμφισβήτησε ότι οι εργαζόμενοι της όντως ενέλιπταν στο πεδίο εφαρμογής της LohnTV Gebäudereinigung 2004, και πλέον της TV Mindestlohn Gebäudereinigung, θεώρησε εντούτοις ότι ο T. Isbir είχε ήδη εισπράξει, στην πραγματικότητα, πολύ περισσότερα από το κατώτατο ωρομίσθιο το οποίο ζητούσε, δεδομένου ότι του καταβλήθηκαν, κατά την κρίσιμη περίοδο και δυνάμει των συλλογικών συμβάσεων του ομίλου Deutsche Bahn AG, ποσά που έπρεπε, κατά την άποψή της, να συνυπολογιστούν στον κατώτατο αυτό μισθό, ήτοι:
- αφενός, τις εφάπαξ καταβολές Αυγούστου 2007 και Ιανουαρίου 2008
 - και, αφετέρου, τις παροχές κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα.
- 24 Αντικείμενο της διαφοράς ενώπιον του Bundesarbeitsgericht είναι ακριβώς το ζήτημα αν τα ως άνω στοιχεία της αμοιβής πρέπει να συνυπολογιστούν στον κατώτατο μισθό ή όχι.
- 25 Το εν λόγω δικαστήριο αναγνωρίζει ότι η διαφορά αφορά μια αμιγώς εσωτερική κατάσταση. Εκτιμά, ωστόσο, ότι κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 1997, C-28/95, Leur-Bloem, Συλλογή 1997, σ. I-4161, και της 20ής Μαΐου 2010, C-352/08, Modehuis A. Zwijnenburg, Συλλογή 2010, σ. I-4303), προς αποφυγή μελλοντικών ερμηνευτικών αποκλίσεων, οι διατάξεις ή οι έννοιες που συμπίπτουν με αντίστοιχες του δικαίου της Ένωσης πρέπει να ερμηνεύονται ομοιόμορφα, ανεξαρτήτως αν η κατάσταση επί της οποίας εφαρμόζονται είναι αμιγώς εσωτερική ή διασυνοριακή. Εν προκειμένω, από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του AEntG 2007 προκύπτει ότι η έννοια «όρια κατώτατου μισθού» στην οποία αναφέρεται ο νόμος αυτός θα έπρεπε, κατά τον εθνικό νομοθέτη, να ερμηνεύεται με τον ίδιο τρόπο, ανεξαρτήτως αν εφαρμόζεται σε εσωτερική κατάσταση ή σε κατάσταση που άπτεται του δικαίου της Ένωσης.
- 26 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται σε ποιον βαθμό τα δύο προαναφερθέντα στη σκέψη 23 της παρούσας αποφάσεως ποσά καλύπτονται από την ερμηνεία της έννοιας του κατώτατου μισθού όπως απορρέει, κατά την εκτίμησή του, από την προγενέστερη απόφαση της 14ης Απριλίου 2005, C-341/02, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 2005, σ. I-2733), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν περιλαμβάνονται στον κατώτατο μισθό στοιχεία της αμοιβής τα οποία μεταβάλλουν τη σχέση μεταξύ της παροχής του εργαζομένου και της αντιπαροχής που αυτός λαμβάνει.
- 27 Ως εκ τούτου, το Bundesarbeitsgericht αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει ο όρος “[όρια κατώτατου] μισθού” στο άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, στοιχείο γ’, της οδηγίας [96/71] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αναφέρεται στην αντιπαροχή του εργοδότη προς τον εργαζόμενο για την εκ μέρους του παροχή εργασίας η οποία, σύμφωνα με τη νομοθετική, κανονιστική ή διοικητική διάταξη ή τη [γενικώς υποχρεωτική] συλλογική σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της οδηγίας πρέπει να αντισταθμίζεται αποκλειστικώς και πλήρως διά του καθοριζόμενου βάσει συλλογικής συμβάσεως κατώτατου μισθού (“κανονική παροχή”), οπότε, για τον λόγο αυτόν, μπορούν να συνυπολογιστούν ως προς την υποχρέωση καταβολής του [κατώτατου] μισθού μόνον εκείνες οι παροχές του εργοδότη οι οποίες συνιστούν αμοιβή αυτής της κανονικής παροχής και τίθενται υποχρεωτικώς στη διάθεση του εργαζομένου το αργότερο κατά την καταληκτική ημερομηνία κάθε περιόδου καταβολής του μισθού;
 - 2) Πρέπει ο όρος “[όρια κατώτατου] μισθού” στο άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, στοιχείο γ’, της οδηγίας [96/71] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές βάσει των οποίων δεν πρέπει να θεωρούνται ως συστατικό τμήμα του κατώτατου

μισθού και επομένως να συνυπολογίζονται ως προς την εκπλήρωση της υποχρέωσης καταβολής κατώτατου μισθού, τυχόν παροχές εκ μέρους του εργοδότη οι οποίες στηρίζονται σε υποχρέωση απορρέουσα από συλλογική σύμβαση,

- και, σύμφωνα με τη βούληση των συμβαλλομένων μερών της συλλογικής συμβάσεως και του εθνικού νομοθέτη, προορίζονται για τη δημιουργία κεφαλαίου προς όφελος του εργαζομένου, και, για τον σκοπό αυτόν,
- οι μηνιαίες παροχές του εργοδότη προς τον εργαζόμενο έχουν μακροπρόθεσμο στόχο, επί παραδείγματι, ως αποταμιευτικές εισφορές, ως εισφορές για την κατασκευή ή την αγορά κατοικίας ή ως εισφορές για ασφάλιση ζωής διά κεφαλαιοποιήσεως·
- στηρίζονται από το κράτος με επιδοτήσεις και φορολογικά πλεονεκτήματα·
- μπορούν να ρευστοποιηθούν από τον εργαζόμενο μόνο μετά την παρέλευση πολλών ετών, και
- το ύψος τους, σε μηνιαία σταθερή βάση, εξαρτάται μόνον από τον συμφωνημένο χρόνο εργασίας και όχι από την οικεία αμοιβή (“μηνιαίες αποταμιευτικές παροχές”);»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 28 Υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει εαυτό αρμόδιο να αποφανθεί επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως σχετικής με διατάξεις του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις όπου, μολονότι τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης δεν ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου αυτού, οι σχετικές διατάξεις του κατέστησαν εφαρμοστέες από το εθνικό δίκαιο (βλ., υπ’ αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση *Leur-Bloem*, σκέψεις 26 και 27). Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όταν εθνική νομοθεσία εναρμονίζει τις λύσεις που προβλέπει για τις αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις προς τις λύσεις οι οποίες γίνονται δεκτές κατά το δίκαιο της Ένωσης, προκειμένου ιδίως να προληφθούν τυχόν διακρίσεις εις βάρος των ημεδαπών ή στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, υφίσταται οπωσδήποτε συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων ή των εννοιών που συμπίπτουν με αντίστοιχες του δικαίου της Ένωσης, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες τυγχάνουν εφαρμογής, προς αποφυγή ερμηνευτικών αποκλίσεων στο μέλλον (βλ., υπ’ αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση *Modehuis A. Zwijnenburg*, σκέψη 33).
- 29 Το αιτούν δικαστήριο σημειώνει συναφώς ότι η βούληση του εθνικού νομοθέτη ήταν, όπως συνάγεται από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του AEntG 2007, ο οποίος μετέφερε την οδηγία 96/71 στη γερμανική έννομη τάξη, να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο «οι εσωτερικές καταστάσεις και οι καταστάσεις που άπτονται του δικαίου της Ένωσης, ιδίως όταν πρόκειται για διασυνοριακή απόσπαση εργαζομένων».
- 30 Πάντως, σε μια τέτοια περίπτωση και στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ κατανομής των δικαιοδοτικών καθηκόντων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει την ακριβή έκταση της παραπομπής που γίνεται από τις εθνικές διατάξεις στο δίκαιο της Ένωσης, δεδομένου ότι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται στην εξέταση αποκλειστικώς και μόνον των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης. Πράγματι, η τήρηση των ορίων που έθεσε ο εθνικός νομοθέτης ως προς την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης σε αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις αποτελεί ζήτημα του εσωτερικού δικαίου και εμπίπτει, κατά συνέπεια, στην αποκλειστική αρμοδιότητα των δικαστηρίων του οικείου κράτους μέλους (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Leur-Bloem*, σκέψη 33).
- 31 Επομένως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 32 Με τα δύο ερωτήματά του, τα οποία ενδείκνυται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, στοιχείο γ', της οδηγίας 96/71 δεν επιτρέπει να συνυπολογιστούν στον κατώτατο μισθό στοιχεία της αμοιβής όπως τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης, τα οποία αφορούν, αφενός, δύο εφάπαξ καταβολές που αποφασίστηκαν στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για μια συλλογική σύμβαση και, αφετέρου, την εισφορά του εργοδότη σε αποταμιευτικό πρόγραμμα για τη δημιουργία κεφαλαίου προς όφελος του εργαζομένου.
- 33 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι ο νομοθέτης της Ένωσης εξέδωσε την οδηγία 96/71 προκειμένου, όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική της σκέψη 6, να προβλέψει, προς το συμφέρον των εργοδοτών και του προσωπικού τους, τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που εφαρμόζονται στη σχέση εργασίας όταν μια επιχείρηση εγκατεστημένη εντός συγκεκριμένου κράτους μέλους αποσπά εργαζομένους στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, προσωρινώς και στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών. Από την αιτιολογική σκέψη 13 της ίδιας οδηγίας προκύπτει ότι οι νομοθεσίες των κρατών μελών πρέπει να συντονιστούν, ώστε να προβλέπεται ένας πυρήνας υποχρεωτικών κανόνων ελάχιστης προστασίας, τους οποίους πρέπει να τηρούν, εντός του κράτους μέλους υποδοχής, οι εργοδότες που αποσπούν στο κράτος αυτό εργαζομένους. Η οδηγία 96/71 δεν εναρμόνισε πάντως το ουσιαστικό περιεχόμενο των υποχρεωτικών αυτών κανόνων για την ελάχιστη προστασία. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίζουν το περιεχόμενό τους, τηρώντας τη Συνθήκη ΕΚ και τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, C-341/05, *Laval un Partneri*, Συλλογή 2007, σ. I-11767, σκέψεις 58 έως 60).
- 34 Για να εξασφαλιστεί η τήρηση του πυρήνα υποχρεωτικών κανόνων ελάχιστης προστασίας, το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 96/71 ορίζει ότι τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε, ανεξάρτητα από το δίκαιο που διέπει τη σχέση εργασίας, στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, οι επιχειρήσεις να εγγυώνται στους εργαζομένους οι οποίοι έχουν αποσπασθεί στο έδαφος των κρατών μελών τους όρους εργασίας και απασχολήσεως σχετικά με τα απαριθμούμενα στην ως άνω διάταξη θέματα, όπως τα όρια του κατώτατου μισθού, περιλαμβανομένων των αποζημιώσεων υπερωριακής εργασίας (προαναφερθείσα απόφαση *Laval un Partneri*, σκέψη 73).
- 35 Δεδομένου ότι η οδηγία 96/71 δεν αποσκοπεί στην εναρμόνιση των συστημάτων καθορισμού των όρων εργασίας και απασχολήσεως εντός των κρατών μελών, τα τελευταία διατηρούν την ελευθερία να επιλέγουν, σε εθνικό επίπεδο, κάποιο σύστημα το οποίο δεν περιλαμβάνεται μεταξύ αυτών που ρητώς προβλέπει η εν λόγω οδηγία, εφόσον το εν λόγω σύστημα δεν παρακωλύει την παροχή υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών (προαναφερθείσα απόφαση *Laval un Partneri*, σκέψη 68).
- 36 Υπενθυμίζεται εξάλλου ότι με το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 96/71 γίνεται, στο πλαίσιο αυτής, ρητή παραπομπή στη νομοθεσία ή την εθνική πρακτική του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου είναι αποσπασμένος ο εργαζόμενος, όσον αφορά τον καθορισμό των ορίων του κατώτατου μισθού κατά την έννοια του πρώτου εδαφίου της ίδιας παραγράφου.
- 37 Σε αυτή την αλληλουχία, διαπιστώνεται ότι η ίδια η οδηγία 96/71 δεν παρέχει κανένα στοιχείο για τον επί της ουσίας ορισμό του κατώτατου μισθού. Επαφίεται λοιπόν στο δίκαιο του οικείου κράτους μέλους να ορίσει σε τι συνίσταται ο κατώτατος μισθός προς τον σκοπό της εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, υπό την προϋπόθεση και μόνον ότι ο ορισμός αυτός, όπως απορρέει από τις ρυθμίσεις του εθνικού δικαίου ή από τις σχετικές εθνικές συλλογικές συμβάσεις ή από τον τρόπο που τις ερμηνεύουν τα εθνικά δικαστήρια, δεν έχει ως αποτέλεσμα την παρακώλυση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών.
- 38 Το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί συναφώς ότι οι προσαυξήσεις και οι πρόσθετες παροχές οι οποίες, αφενός, δεν αναγνωρίζονται από την εθνική νομοθεσία ή την πρακτική του κράτους μέλους όπου είναι αποσπασμένος ο εργαζόμενος ως στοιχεία του κατώτατου μισθού και, αφετέρου, μεταβάλλουν τη

σχέση μεταξύ της παροχής του εργαζομένου και της αντιπαροχής που αυτός λαμβάνει δεν επιτρέπεται, βάσει των διατάξεων της οδηγίας 96/71, να θεωρηθούν στοιχεία του κατώτατου μισθού (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 39).

- 39 Κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι είναι, στην πραγματικότητα, απολύτως εύλογο, σε περίπτωση που ο εργοδότης απαιτεί από τον εργαζόμενο να παράσχει πρόσθετη εργασία ή να εργασθεί υπό ιδιαίτερες συνθήκες, ο εργαζόμενος να αποζημιώνεται για την πρόσθετη αυτή παροχή, χωρίς η οικεία αποζημίωση να συνυπολογίζεται στον κατώτατο μισθό (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 40).
- 40 Έτσι, μόνον τα στοιχεία της αμοιβής τα οποία μεταβάλλουν τη σχέση μεταξύ της παροχής του εργαζομένου, αφενός, και της αντιπαροχής που αυτός λαμβάνει, αφετέρου, μπορούν να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό του κατώτατου μισθού κατά την έννοια της οδηγίας 96/71.
- 41 Σε περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, διαπιστώνεται, πρώτον, ότι οι εφάπαξ καταβολές Αυγούστου 2007 και Ιανουαρίου 2008 συνιστούν εκ πρώτης όψεως, όπως υπογραμμίζει και το αιτούν δικαστήριο, αντιπαροχή για τη συνήθη δραστηριότητα των οικείων εργαζομένων, όπως προβλέπεται από γενικώς υποχρεωτική συλλογική σύμβαση, συγκεκριμένα δε από την ETV DB Services Nord.
- 42 Ασφαλώς, τα σχετικά ποσά καταβλήθηκαν εκτός χρονικού πλαισίου σε σχέση με το οποίο θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως αμοιβή για την παροχή των οικείων εργαζομένων. Εντούτοις, το γεγονός αυτό δεν αρκεί για να επηρεάσει τον χαρακτηρισμό των κατ' αποκοπήν ποσών ως αμοιβών, εφόσον η βούληση των συμβαλλομένων μερών της ETV DB Services Nord ήταν να αυξήσουν, κατ' αυτόν τον τρόπο, τους μισθούς σε αντιστάθμισμα για την παρεχόμενη εργασία, λαμβανομένης υπόψη της εθνικής πρακτικής η οποία συνίσταται στην επίτευξη, μέσω των επίμαχων εφάπαξ καταβολών, της εφαρμογής των νέων μισθολογικών κλιμάκων, ήδη κατά τον χρόνο που διεξάγονται οι διαπραγματεύσεις και ενώ επίκειται η λήξη της ισχύος της προγενέστερης συλλογικής συμβάσεως. Απόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν ο ως άνω χαρακτηρισμός ανταποκρίνεται πράγματι στη βούληση των μερών της συγκεκριμένης συλλογικής συμβάσεως.
- 43 Όσον αφορά, δεύτερον, την εισφορά του εργοδότη σε αποταμιευτικό πρόγραμμα για τη δημιουργία κεφαλαίου προς όφελος του εργαζομένου, οι σχετικές παροχές μεταβάλλουν κατά τα φαινόμενα, λαμβανομένων υπόψη τόσο του σκοπού τους όσο και των χαρακτηριστικών τους όπως εκτέθηκαν από το αιτούν δικαστήριο, τη σχέση μεταξύ της παροχής του εργαζομένου και της αντιπαροχής που αυτός λαμβάνει ως αμοιβή για την εργασία του αυτή.
- 44 Συγκεκριμένα, η εισφορά του εργοδότη σε παρόμοιο πρόγραμμα, μολονότι δεν είναι δυνατό να διαχωριστεί από την παροχή εργασίας, διακρίνεται από τον καθ' εαυτόν μισθό. Εφόσον αποσκοπεί, μέσω της δημιουργίας κεφαλαίου το οποίο ο εργαζόμενος θα μπορεί να αξιοποιήσει μόνο μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, στην επίτευξη ενός στόχου κοινωνικής πολιτικής, στηριζόμενου μάλιστα και από δημόσια επιδότηση, δεν μπορεί να θεωρηθεί, ως προς την εφαρμογή της οδηγίας 96/71, ότι εντάσσεται στο πλαίσιο της συνήθους σχέσεως μεταξύ της παροχής του εργαζομένου και της αντιπαροχής που αυτός λαμβάνει, σε χρήμα, από τον εργοδότη. Απόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν όντως ισχύει κάτι τέτοιο στην περίπτωση της ενώπιόν του διαφοράς.
- 45 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, στοιχείο γ', της οδηγίας 96/71 έχει την έννοια ότι επιτρέπει τον συνυπολογισμό στον κατώτατο μισθό στοιχείων της αμοιβής τα οποία δεν μεταβάλλουν τη σχέση μεταξύ, αφενός, της παροχής του εργαζομένου και, αφετέρου, της αντιπαροχής που αυτός λαμβάνει ως αμοιβή για την εργασία του. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να ελέγξει αν αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης στοιχείων της αμοιβής του ενδιαφερομένου.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁴⁶ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έβδομο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, στοιχείο γ', της οδηγίας 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών, έχει την έννοια ότι επιτρέπει τον συνυπολογισμό στον κατώτατο μισθό στοιχείων της αμοιβής τα οποία δεν μεταβάλλουν τη σχέση μεταξύ, αφενός, της παροχής του εργαζομένου και, αφετέρου, της αντιπαροχής που αυτός λαμβάνει ως αμοιβή για την εργασία του. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να ελέγξει αν αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης στοιχείων της αμοιβής του ενδιαφερομένου.

(υπογραφές)